

УДК 378.147:37.011.3-051:316-026.15

СОЦІАЛЬНА КРЕАТИВНІСТЬ У СТРУКТУРІ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Микола Саврасов

кандидат психологічних наук, доцент, докторант
кафедри практичної психології

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,

м. Слов'янськ Донецької обл., Україна

ORCID ID 0000-0003-1434-902X

savrasov85@ukr.net

Клим Александров

аспірант кафедри психології

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,

м. Слов'янськ Донецької обл., Україна

ORCID ID 0000-0002-5449-3328

klimyshka966@gmail.com

Анотація. Дослідження присвячене теоретичному та емпіричному вивченню основних психологічних особливостей прояву соціальної креативності в структурі творчих здібностей майбутніх педагогів під час професійної підготовки. Проаналізовано різні підходи до проблем творчості та креативності, особливості застосування креативного підходу до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів; запропоновано концепцію формування і розвитку креативного мислення студентів; при цьому навчання розглянуто як процес вирішення професійно орієнтованих, розумових і творчих завдань, відповідно до якого передбачається впровадження форм і методів активного навчання майбутніх педагогів, розвиток їхньої пізнавальної самостійності в навчально-науково-дослідницькій і майбутній діяльності.

Ключові слова: креативність особистості; соціальна креативність; комунікативна креативність; творчість; майбутній педагог; самосвідомість; соціальна невизначеність; професійна підготовка; структура; чинник.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасні прогресивні зміни в суспільстві насамперед потребують підвищення якості підготовки фахівців, компетентних, здатних творчо мислити та нестандартно вирішувати педагогічні проблеми. Творчих, нестандартних рішень вимагають майже всі сфери діяльності, зокрема педагогічна. Тому підготовка майбутнього фахівця в педагогічних вищих навчальних закладах максимально орієнтована на його творче ставлення до майбутньої професійної діяльності. До фахівця, який претендує на педагогічну посаду, висувається низка вимог, яка є багатокомпонентною та структурованою. Майбутні педагоги повинні мати змогу розвивати такі професійні вміння і навички, як гнучкість, творчу креативність, здатність до вирішення проблем, галузеву компетентність, уміння і навички пошуку інформації і готовність у будь-який момент використовувати ці вміння

на практиці. Неможливо скласти уявлення щодо професійно розвиненої особисті в умовах сучасних змін без наявності в неї творчого потенціалу, а інноваційну діяльність майбутнього педагога – без високорозвиненої соціальної креативності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз досить великого масиву літератури з проблем творчості, яка останнім часом уже виділилась у самостійний напрям на межі психології, педагогіки, філософії та інших наук, дає змогу зробити, зокрема, висновок про те, що для здійснення соціально-економічних перетворень, розв'язання надзвичайно-складних та нових завдань людині сьогоднішнього, а тим більше завтрашнього дня, вже не просто бажано, а необхідно оволодіти творчими вміннями, стратегіями і тактиками як інструментарієм не тільки у професійній, а навіть у повсякденній діяльності (Моляко, 2002).

Концепція креативності Дж. Гілфорда (2000) в історико-психологічному сенсі була однією із перших, і креативність розглядалася автором як універсальна пізнавальна творча здібність. Завдяки Дж. Гілфорду вперше починається розгляд чинників, характеристик і параметрів креативності: швидкість (кількість ідей, що виникають за деяку одиницю часу); гнучкість (здатність перемикатися з однієї ідеї на іншу); оригінальність (здатність продукувати ідеї, що відрізняються від загальноприйнятих) мислення; допитливість (підвищена чутливість до проблем, що не викликає інтересу в інших); іррелевантність (логічна незалежність реакцій від стимулів).

На думку О. Матюшкіна (2009), автора однієї з сучасних концепцій творчої обдарованості, її структура включає: домінуючу роль пізнавальної мотивації; дослідницьку творчу активність; можливість досягнення оригінальних рішень; здатність створювати ідеальні еталони, що забезпечують високі естетичні, моральні, інтелектуальні оцінки.

Провівши дослідження А. Єрмола (2003) вважає, що «у філософській та психолого-педагогічній літературі наявні різні трактування творчості, відмінні погляди на природу, об'єктивну основу та структуру творчого процесу, формування творчих здібностей людини та ін. І тут необхідно звернути увагу на багатоплановість вживання поняття «творчість». Його тлумачать як «діяльність», «процес», «конструктивний принцип пізнання». «Самореалізацію» А. Єрмола (2003) розглядає творчість як діяльність: «Творчість – це діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних та духовних цінностей. Вона передбачає наявність в особистості цінностей, мотивів, знань і умінь, завдяки яким створюється продукт, що відрізняється новизною, оригінальністю й унікальністю» (с. 51).

На думку А. Ільїних (2011) структура соціальної креативності складається з таких компонентів. У неї входять мотиваційний параметр (творча позиція особистості, її прагнення до самовдосконалення, особистісного зростання); когнітивний параметр (вербальну оригінальність і її нестандартне застосування в спілкуванні, особливості словникового запасу, пошук нових мовних зворотів у

повсякденному комунікації); комунікативний параметр (різні види сенситивності: вербальна, невербальна і поведінкова, що дозволяють адекватно інтерпретувати поведінку інших людей, а також використовувати різні поведінкові стилі у взаємодії з іншими людьми); емоційний параметр (продуктивна взаємодія з людьми, прагнення зрозуміти і відчувати емоційний стан партнера; емпатія як структурний компонент супроводжує міжособистісну взаємодію, що сприяє підтримці оптимального емоційного фону в умовах соціальної творчості); екзистенційний параметр (автентичність особистості, наявність у неї життєвих цілей, свідомості життя і відчуття тимчасових перспектив).

С. Максименко розглядає креативність як один із принципів побудови генетико-моделюючого методу дослідження особистості та відзначає, що «...креативність є глибинною, первісною і абсолютно природною ознакою особистості – це є вища форма активності, яка створює і залишає слід, втілюється. З іншого боку, креативність означає прагнення виразити свій внутрішній світ» (Максименко, 2006, с. 65).

Вітчизняні психологи поняття «соціальна креативність» не виділяють відокремлено. Воно зустрічається дискретно, чітке її означення практично відсутнє, та замінюється спорідненими термінами такими, як «креативність в сфері спілкування» (С. Канн), «комунікативна креативність» (А. Голованова), «комунікативна компетентність» (О. Остроумова), «соціальний інтелект» (В. Куніцина). На думку Є. Чичук, останніми десятиліттями психологи застосовують до соціальної креативності комплексний підхід, коли функціональну структуру розглядають через взаємодію складових творчої особистості (когнітивних і особистісних), а також взаємозв'язок особистості та його оточення впродовж усього процесу творчої діяльності (як цитується в Розова, 2007).

Деякі науковці креативне мислення ототожнює з дивергентним (О. Григоренко, Б. Кочубей, Н. Пов'якель, Дж. Гілфорд, П. Торренс), уважаючи його основними параметрами швидкість (продуктивність), гнучкість, оригінальність, розробленість. Креативне мислення як багаторівневе утворення стали розглядати в складних структурних зв'язках з іншими компонентами психічної організації – інтелектом (С. Меднік, Є. Задоріна, С. Максимова, Е. де Боно, Дж. Гілфорд, Н. Коган, П. Торренс, А. Ротенберг); пізнавальними процесами як складовими моделі креативності (О. Лук, І. Літгон, В. Козленко, О. Матюшкін, В. Чудновський, Ф. Баррон, Г. Корольова, Р. Джонс, А. Кроплей), особистісними властивостями креативів (Л. Дорфман, Л. Єрмолаєва-Томіна, К. Торшина, Г. Айзенк, Ф. Баррон, Г. Клейн).

М. Саврасов зауважує, що структура соціальної креативності виступає багатофакторним гетерономним утворенням особистісної природи, а в її структурі більш вагомо проявляються чинники низького рівню особистісної тривожності, вираженої сили «Я», гнучкості поглядів, схильність до

незалежності; низького рівню агресивності, розвиненої емпатії, легкість у спілкуванні, схильність до самопрезентації, низька конфліктність, емоційна стійкість у спілкуванні, схильність до маніпулювання, експресивність, комунікативна компетентність (Саврасов & Єрмоленко, 2016).

Т. Розова (2007) вважає, що серед різноманітних чинників професійно-комунікативних здібностей креативність визначається одним із провідних і проявляється в пошуково-перетворювальній активності, у подоланні стереотипів поведінки, у порушенні одноманітності в зіткненнях із дійсністю, у продуктивному її перетворенні, створенні нових об'єктів тощо. Розвиваючись у діяльності і поєднуючись із провідними мотивами, креативність функціонально закріплюється в структурі особистості та виявляється як здатність до продуктивної зміни і створення чогось якісно нового. Креативність, з одного боку, розвивається і формується залежно від особливостей і умов перебігу процесу творчості (як об'єктивна детермінанта), а з іншого – реалізується в ньому і представляє його мотиваційно-потребову основу (як суб'єктивна детермінанта творчості). Так само вона виявляється на неусвідомленому (орієнтовно-приспосувальному) і свідомому (пізнавально-перетворювальному, дослідницькому) рівнях індивідуальної діяльності і соціально-рольової поведінки. Тому її дослідження дозволяють по-новому підійти до розгляду проблеми креативності як чинника розвитку професійно-комунікативних здібностей особистості.

Н. Макаренко, незважаючи на всі підходи, по-різному визначає місце та роль феномена креативного мислення в діяльності та особистості (як структурно, так і функціонально); імпліцитно всі спроби моделювання професійної діяльності та особистості можна розглядати як шляхи визначення умов і чинників професіоналізації (бо креативне мислення є загальним інваріантом професіоналізму), а також опосередковано – як шляхи дослідження умов і чинників його розвитку в студентів.

Інакше кажучи, основними чинниками розвитку креативного мислення майбутніх педагогів визначено рівень соціокультурної детермінації, опосередкований власною активністю особистості, і рівень структурної організації суб'єкта професіоналізації. Управління процесом цілеспрямованого розвитку креативного мислення може здійснюватися за умов діагностики рівня розвитку характеристик креативного мислення, параметрів психологічних чинників та активізації чинників шляхом запровадження комплексної програми розвитку креативного мислення. Дослідниця відмічає, що підвищення рівня професійних і загальних знань, компетентності, знайомства з новітніми креативними технологіями, набуття практичних навичок діяльності, використання евристичних прийомів, зняття остраху критики виказаних нестандартних думок, виникнення надситуативної активності при вирішенні проблем, наближених до реальних умов є важливою психолого-педагогічною умовою розвитку креативного мислення майбутніх практичних психологів (Макаренко, 2008).

У роботі Т. Хомуленко при аналізі змісту поняття «креативність» із різних джерел виділено два типи поглядів. До першого належать ті, що за основу визначення беруть здатність різноманітними способами доповнювати інформацію, якої не вистачає. До другого – ті, що за основу беруть здатність орієнтуватись у надлишковій інформації, систематизувати її. На нашу думку, креативність включає обидві вищезазначені здатності. Креативність – це системна якість інтелекту, основними характеристиками якої є:

- 1) висока міра чутливості до дисгармонії елементів у структурі проблеми, яка може проявлятися у нестачі елементів, у порушеннях їхнього порядку, у надмірності інформації;
- 2) прагнення до корекції дисгармонії;
- 3) можливість корекції, основана на відповідній інтелектуальній озброєності.

На нашу думку, дослідження рівня взаємодії пам'яті та мислення, значення міри її продуктивності також може бути використане як діагностичний прийом. Саме висока продуктивність взаємодії пам'яті та мислення забезпечує креативність інтелекту, високий рівень організації індивідуального ментального досвіду. Ця думка підтверджується низкою вітчизняних і зарубіжних досліджень продуктивної функції пам'яті (Хомуленко, 2016).

Аналізуючи теоретичні та емпіричні дослідження з проблеми навчально-особистісного функціонування майбутнього педагога в процесі професійної підготовки, нами виділені наведені нижче досягнуті нашими попередниками результати та концептуальні положення. О. Ігнатович, зазначає що в якості психологічного механізму цього процесу доцільно розглядати взаємодію мотиву самоактуалізації, локалізації суб'єктивного контролю в інтернальній зоні, адекватній самооцінці інтелекту та креативності. Психологічними критеріями наявності здатності студентів до творчої самодіяльності дослідниця вбачає високі рівні розвитку та ступінь сполучення внутрішньої потреби студентів у творчій самодіяльності (самоактуалізації), опрeдмечування і розпрeдмечування досвіду творчої самодіяльності (інтелектуальних функцій, креативності, суб'єктивного контролю, самооцінки й фізичної кондиції) (Ігнатович, 2004).

Отже, креативність – це системна якість інтелекту; сукупність особливостей психіки, які забезпечують продуктивні перетворення в діяльності особистості; не певний набір рис, а реалізація людиною власної індивідуальності. Це презентація своєї індивідуальності іншому (Лучанська, 2007).

В умовах сучасності творче ставлення педагогічного працівника до виконання свого професійного обов'язку є дуже актуальним. Проаналізувавши вищевказані підходи різних авторів, що формулюють здатність до творчості по-різному, але узагальнюють поняття, що здатність до творчості базується на створенні чогось нового, оригінального. До того ж дослідники називають

креативністю не якість результату, а характеристики та процеси, що активізують творчу продуктивність.

Зауважимо, що структура соціальної креативності в сучасному науковому розумінні виступає як багатовимірна, складноструктурована та розгалужена, відносно стійка характеристика цілісної особистості.

Особливість особистісного функціонування майбутнього педагога та розмаїття притаманних йому професійно важливих характеристик обумовлюють яскравість прояву та ієрархічність будови його соціальної креативності. Утім при першому наближенні соціальну креативність майбутнього педагога під час професійної підготовки, на нашу думку, більш за все характеризують показники вербально-креативної, емоційної, мотиваційно-ціннісної та соціально-перцептивної природи.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є з'ясування психологічних закономірностей соціальної креативності майбутніх педагогів під час їхньої професійної підготовки. Для цього вважаємо за необхідне розв'язати такі завдання дослідження:

1) здійснити теоретико-методологічний аналіз психологічної проблеми соціальної креативності майбутніх педагогів у сучасних дослідженнях;

2) виділити та описати характеристики соціальної креативності майбутніх педагогів та змістові психологічні особливості її прояву під час підготовки в умовах сучасного вітчизняного ВНЗ;

3) спроектувати перспективні напрямки подальших прикладних досліджень психологічних особливостей, закономірностей та механізмів розвитку соціальної креативності в структурі творчих здібностей майбутніх педагогів.

Нами використані **методи** та методики емпіричного дослідження, процедура кореляційного аналізу за Пірсоном, тест-опитувальник комунікативної креативності (О. Саннікова, Р. Белоусова), тест вербальної креативності С. Медніка (в модифікації Т. Галкіної), методика діагностики рівня емпатії І. Юсупова, методика діагностики спрямованості особистості Б. Басса, методика діагностики мотивації майбутньої професійної діяльності К. Замфир (у модифікації А. Реана). До складу емпіричної виборки увійшли студенти 2 – 5 років навчання спеціальності «053 Психологія» факультету психології, економіки та управління ДВНЗ «ДДПУ» (м. Слов'янськ) загальною кількістю 110 осіб.

Результати дослідження. Проаналізувавши результати, які були отримані за методикою діагностики комунікативної креативності, ми беремо до уваги вторинний узагальнений (сумарний) її показник у структурі соціальної креативності майбутнього педагога – загальний показник комунікативної креативності. Він є інтегральним, а отже найбільш повно та цілісно відображає загальний рівень соціальної креативності опитуваних.

За результатами здійсненого нами кореляційного аналізу показників соціальної та вербальної креативності майбутніх педагогів під час навчання в

профільному ВНЗ нами зафіксовано статистично достовірний позитивний зв'язок (на рівні $p < 0,01$) між показником гнучкості вербальної креативності та загальним показником комунікативної креативності ($r = 0,53$), показником розробленості вербальної креативності та загальним показником комунікативної креативності ($r = 0,4$), показником біглості вербальної креативності та загальним показником комунікативної креативності ($r = 0,66$), показником оригінальності вербальної креативності та загальним показником комунікативної креативності ($r = 0,65$).

Очевидно, що в структурі вербальної креативності майбутнього педагога, системоутворювальними компонентами виступають показники оригінальності, розробленості, гнучкості та біглості вербальної креативності як психологічної підсистеми. Долучення до цих показників вербальної креативності загального показника комунікативної креативності із його психологічними корелятами виводить креативну підсистему психіки майбутнього педагога на якісно новий психологічний рівень – рівень міжособистісної комунікації, інтеракції та соціальної перцепції. Очевидним також є те, що в структурі соціальної креативності вербальна креативність відіграє важливу роль, бо побудова соціальної взаємодії вимагає від її учасників наявності розвиненої комунікативної системи – насамперед це знакова підсистема – із такими її системоутворювальними характеристиками, як широта і системність інформаційного тезаурусу та широта і системність правил оперування з поняттями, що його утворюють.

У результаті здійсненого кореляційного аналізу показника емпатії та загального показника комунікативної креативності майбутніх психологів нами зафіксовано статистично достовірний позитивний зв'язок (на рівні $p < 0,01$) і значення коефіцієнта кореляції ($r = 0,55$). Цей факт може свідчити про певну роль емпатійних здібностей у структурі соціальної креативності майбутнього педагога, бо саме емпатія дозволяє йому глибше зануритись у внутрішній світ іншого та точніше його відчувати. Утім відкритим залишається питання про те, які саме канали емпатії домінують у ході цього процесу. Вирішення цього питання вимагає використання іншого методичного забезпечення діагностики власне емпатії, а, отже, ми залишимо його в перспективі наших подальших емпіричних досліджень.

За результатами здійсненого кореляційного аналізу загального показника соціальної креативності та показників мотивації майбутньої професійної діяльності майбутніх педагогів на початку навчання нами не зафіксовано статистично достовірних зв'язків. Це, з одного боку, може свідчити про відсутність певного усвідомлення структури та особливостей майбутньої професійної діяльності майбутніми педагогами на певних етапах навчання, а з іншого – про те, що вирішення питань соціальної взаємодії в ситуаціях невизначеності не пов'язане зі специфікою майбутньої професійної діяльності та її мотивами в структурі особистості майбутнього педагога.

У результаті здійсненого кореляційного аналізу загального показника комунікативної креативності та показників спрямованості особистості майбутніх учителів нами зафіксовано статистично достовірний позитивний зв'язок (на рівні $p < 0,05$) між загальним показником комунікативної креативності та показником спрямованості на спілкування ($r=0,48$) та між загальним показником комунікативної креативності та показником спрямованості на себе ($r=0,43$). Якщо спрямованість на спілкування виступає цілком очікуваним корелятом соціальної креативності, то ситуація із показником спрямованості на себе свідчить про те, що, по-перше, майбутні педагоги схильні аналізувати власні переживання в процесі креативної соціальної взаємодії, по-друге, що вони в процесі спілкування з високим рівнем соціальної невизначеності не схильні розчинятися в ньому, лишаючись все ж таки самими собою.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можемо зробити такі висновки:

1) у теоретико-методологічному аспекті соціальна креативність особистості майбутнього педагога найчастіше вбачається через такі категорії її змістовно-процесуальних психологічних характеристик, як вербально-креативна підсистема (показники оригінальності, розробленості, гнучкості та біглості вербальної креативності), емоційна підсистема (продуктивна взаємодія з людьми, прагнення зрозуміти і відчувати емоційний стан партнера; емпатія як структурний компонент супроводжує міжособистісну взаємодію, що сприяє підтримці оптимального емоційного фону в умовах соціальної творчості), мотиваційно-ціннісна підсистема (творча позиція особистості, її прагнення до самовдосконалення, особистісного зростання, внутрішня мотивація, рівень самооцінки) та соціально-перцептивна підсистема (соціальний інтерес, почуття цікавого, що спонукає до соціальної активності, творче ставлення до простору соціальних явищ, дивергентне відчуття і гнучке емоційне ставлення до соціального світу, соціальні перцепції, здатність до моделювання соціальних явищ, розуміння людей);

2) розвинена соціальна креативність у поєднанні з високою вербальною креативністю здатна в перспективі виводити креативну підсистему психіки майбутнього вчителя на якісно новий рівень – рівень міжособистісної креативної комунікації, креативної інтеракції та креативної соціальної перцепції;

3) значною є роль емпатійних здібностей у структурі соціальної креативності майбутнього педагогічного працівника на початку навчання, бо саме емпатія дозволяє педагогу глибше зануритись у внутрішній світ іншого та точніше його відчувати;

4) майбутні педагоги вже на початку професійної підготовки схильні глибоко та розгорнуто аналізувати власні переживання в процесі креативної соціальної взаємодії, при цьому не поринаючи цілком у цей процес, а зберігаючи автентичність власного «Я».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гилфорд, Дж. (2000). *Три стороны интеллекта: Психология мышления*. Москва, Россия: Прогресс.
2. Ігнатович, О. М. (2004). *Психологічні особливості творчої самодіяльності особистості як умови професійної підготовки майбутніх психологів* (Автореферат кандидатської дисертації). Київ, Україна.
3. Єрмола, А. М. (2003). Креативність в основі моніторингу. *Практична психологія і соціальна робота*, 8, 71–72.
4. Ильиных, А. Е. (2011). Социальная креативность личности: психологическая структура. *Известия Саратовского университета, Т. 11. Сер. Философия. Психология. Педагогика*, 3, 76–87.
5. Куницына, В. Н., Погольша, В. М. (2003). *Межличностное общение: учебник для ВУЗов*. Санкт-Петербург, Россия: Питер.
6. Лучанська, В. (2007). Проблема креативності в сучасній психології. *Соціальна психологія*, 3, 154–161.
7. Макаренко, Н. М. (2008). *Психологічні чинники розвитку креативного мислення майбутніх практичних психологів*. (Автореферат кандидатської дисертації). Київ, Україна.
8. Максименко, С. Д. (2006). *Гене́за здійснення особистості*. Київ, Україна: «КММ».
9. Матюшкин, А. М. (2009). *Психология мышления. Мышление как разрешение проблемных ситуаций: учебное пособие*. Москва, Россия: КДУ.
10. Моляко, В. О. (2002). Психологічна теорія творчості. *Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*, 22, 350–357.
11. Розова, Т. М. (2007). *Креативність як чинник розвитку професійно-комунікативних здібностей майбутніх психологів* (Автореферат кандидатської дисертації). Київ, Україна.
12. Саврасов, М. В., Єрмоленко, К. В. (2016). Психологічний аналіз теоретико-методологічних передумов дослідження соціальної креативності майбутніх психологів. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки*, 1(16), 188–192.
13. Санникова, О. П., Белоусова, Р. В. (2001). Оценка показателей коммуникативной креативности с помощью оригинальной методики. *Наука і освіта*, 6, 52–54.
14. Хомуленко, Т. Б. (2016). Зміст та розвиток креативності в освітньому просторі. *Теорія і практика управління соціальними системами*, 4, 35–46.
15. Чичук, Е. Ю. (2006). *Побудительные основания социальной креативности личности (на материале социномических профессий)*. (Кандидатська дисертація). Краснодар, Россия.
16. Яковлева, Е. Л. (1996). Развитие творческого потенциала личности как цель образования. *Мир психологии*, 2, 148–151.

SOCIAL CREATIVITY IN STRUCTURE OF FUTURE PEDAGOGUES' CREATIVE ABILITIES

Mykola Savrasov

Candidate of Psychology Science, Associate Professor, Doctoral Student of the
Department of Practical Psychology of
Kharkiv Skovoroda National Pedagogical University
Sloviansk, Donetsk region, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-1434-902X

savrasov85@ukr.net

Klym Aleksandrov

PhD Student of the Psychology Department
SHEI “Donbas State Pedagogical University”
Sloviansk, Donetsk region, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-5449-3328
klimyshka966@gmail.com

Abstract. A modern educated person, who plans to devote himself to a pedagogical profession in the future, should strive for the development of such personal and professional skills as: flexibility, creative activity, ability to solve problems, sectoral competence, skills and abilities to search for information and readiness to use these skills at any time in practice.

The characteristic of the professional functioning of the future teacher personality is the intensity of manifestation and the hierarchy of the structure of his social creativity. The realized theoretical and methodological analysis of scientific works in this field allows to consider the social creativity of the future teacher in the process of professional training as an ordered system, which is due to the level and breadth of manifestation of indicators of verbal-creative, emotional, motivational-value and social-perceptual nature.

By conducting our research, we mainly aim at establishing psychological peculiarities of the future teachers' social creativity. This causes, in particular, the solving of such research tasks as theoretical and methodological analysis of the psychological problem of developing future teachers' social creativity and the empirical characteristic of future teachers' social creativity in the process of their professional training in the conditions of modern national higher education, etc.

An empirical analysis of the structure of social creativity suggests that verbal creativity plays an important role in the structure of the teacher personality, since the construction of social interaction requires its participants to be present at a developed communicative system, which is a supporting subsystem. At the same time, the structural indicator of the orientation of the future teacher in the process of professional training emphasizes that future educators are inclined to analyze their own experiences in the process of creative social interaction.

It is concluded that the social creativity of the future teacher is perceived through a number of content-procedural characteristics, such as verbal-creative subsystem, emotional subsystem, motivational-value, and social-perceptual subsystem. The important role in the structure of social creativity of the future teacher at the beginning of education is played by developed empathic abilities, because they enable its first immersion into the inner world of another.

Key words: creativity of the individual; social creativity; communicative creativity; creativity; future teacher; self-consciousness; social uncertainty; professional training; structure; factor.

REFERENCES

1. Gilford, Dzh. (2000). Three sides of intelligence: Psychology of thinking. Moscow, Russia: Progress.
2. Ihnatovych, O.M. (2004). Psychological properties of creative self-activities of a personality as conditions of future psychologists' professional training. (Extended abstract of PhD dissertation). Kyiv, Ukraine.
3. Yermola, A. M. (2003). Creativity as a basis of monitoring. *Praktychna psykholohiia i sotsialna robota*, 8, 71–72.
4. Il'inyh, A. E. (2011). Social creativity of a personality: psychological structure. *Izvestija Saratovskogo universiteta*, T. 11. Ser. *Filosofija. Psihologija. Pedagogika*, 3, 76–87.
5. Kunicyna, V. N & Pogol'sha, V. M. (2003). Interpersonal communication: textbook for tertiary institutions. Sankt-Peterburh, Russia: Piter.

6. Luchanska, V. (2007). The issue of creativity in modern psychology. *Sotsialna psykholohiia*, 3, 154–161.
7. Makarenko, N. M. (2008). *Psychological factors of developing future practical psychologists' creative thinking*. (Extended abstract of PhD dissertation). Kyiv, Ukraine.
8. Maksymenko, S. D. (2006). *Genesis of a personality's realization*. Kyiv, Ukraine: «KMM».
9. Matiushkin, A. M. (2009). *Psychology of thinking. Thinking as solving problem situations: tutorial*. Moscow, Russia: KDU.
10. Moliako, V. O. (2002). Psychological theory of creativity. *Naukovi zapysky Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy*, 22, 350–357.
11. Rozova, T. M. (2007). *Creativity as a factor of developing professional and communicative skills of future psychologists*. (Extended abstract of PhD dissertation). Kyiv, Ukraine.
12. Savrasov, M. V. & Yermolenko, K. V. (2016). Psychological analysis of theoretical and methodological conditions of studying future psychologists' social creativity. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Psykholohichni nauky*, 1(16), 188–192.
13. Sannikova, O. P. & Belousova, R. V. (2001). The assessment of indicators of communicative creativity by means of the original methods. *Nauka i osvita*, 6, 52–54.
14. Khomulenko, T. B. (2016). The content and development of creativity in educational process. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemamy*, 4, 35–46.
15. Chichuk, E. Yu. (2006). *Improving incentives of a personality's social creativity (based on the materials of socionomical professions)*. (PhD dissertation). Krasnodar, Russia.
16. Yakovleva, E. L. (1996). Developing creative potential of a personality as a goal of education. *Mir psihologii*, 2, 148–151.

Матеріали надійшли до редакції 07.05.2019 р.